

Weg uit het Witte Huis

Van Peter van der Heiden verscheen eerder bij
Boom Uitgevers:
*Weirdo's in het Witte Huis. Donald J. Trump en
zijn zonderlinge voorgangers (2020)*

PETER VAN DER HEIDEN

WEG
UIT HET
WITTE
HUIS

**Presidenten
met pensioen**

Boom – Amsterdam

Voor mijn 'broertje' Jonn – een betere vriend kan ik mij niet wensen

Afbeelding omslag: REUTERS/Jonathan Ernst
Ontwerp omslag en binnenwerk: Mijke Wondergem
Verzorging binnenwerk: Peter Tychon

© 2024 Peter van der Heiden | Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Auteursrecht ten aanzien van tekst- en datamining en machine-learning is nadrukkelijk voorbehouden. Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl.

No part of this publication may be reproduced in the context of text and data mining for any other purpose which is not expressly permitted by law without the written permission of the publisher.

ISBN 978 9 02446 647 4
NUR 680

www.boom.nl

Inhoud

Inleiding - 7

George Washington: Father of the Country - 11

John Adams: Father of American Independence - 18

[*First Lady's* - 24]

Thomas Jefferson: The Apostle of Democracy - 25

James Madison: Father of the Constitution - 31

James Monroe: The Era of Good Feelings President - 36

[*De president in de grondwet* - 39]

John Quincy Adams: Mad Old Man from Massachusetts - 40

Andrew Jackson: King Andrew - 46

Martin Van Buren: The Little Magician - 51

[*Presidentiële nominatie* - 56]

William Henry Harrison: Old Granny - 57

John Tyler: His Accidency - 60

James K. Polk: First Dark Horse President - 64

[*Juristen in het Witte Huis* - 68]

Zachary Taylor: Old Rough and Ready - 69

Millard Fillmore: Last of the Whigs - 73

Franklin Pierce: Young Hickory of the Granite Hills - 78

[*Presidenten en slavernij* - 84]

James Buchanan: Old Buck - 85

Abraham Lincoln: The Great Emancipator - 90

Andrew Johnson: Sir Veto - 95

[*Impeachment* - 100]

Ulysses S. Grant: The Butcher - 101

Rutherford B. Hayes:	His Fraudulency - 107
James A. Garfield:	The Preacher President - 112 [<i>Presidentiële aanslagen</i> - 115]
Chester A. Arthur:	The Walrus - 116
Grover Cleveland:	Uncle Jumbo - 119
Benjamin Harrison:	The Front Porch Campaigner - 125 [<i>Presidentieel vermogen</i> - 129]
William McKinley:	The Liberator of Cuba - 130
Theodore Roosevelt:	The Trust Buster - 134
William Howard Taft:	Sleeping Beauty - 142 [<i>Presidentiële huisdieren</i> - 146]
Woodrow Wilson:	The Professor - 147
Warren G. Harding:	Wobbly Warren - 153
Calvin Coolidge:	Cool Cal - 156 [<i>Presidentiële lengte</i> - 160]
Herbert Hoover:	The Great Engineer - 161
Franklin Delano Roosevelt:	FDR - 166
Harry S. Truman:	Haberdasher Harry -171 [<i>The Mother of Presidents versus the Cradle of Presidents</i> - 178]
Dwight D. Eisenhower:	Ike - 179
John F. Kennedy:	JFK - 184
Lyndon B. Johnson:	Landslide Johnson - 188 [<i>Presidentiële begraafplaatsen</i> - 194]
Richard Nixon:	Tricky Dick - 195
Gerald Ford:	Mr. Nice Guy - 201
James Earl Carter:	Jimmy Who? - 205 [<i>Presidenten en de sterke arm</i> - 212]
Ronald Reagan:	The Teflon President - 213
George H.W. Bush:	Poppy - 217
Bill Clinton:	Slick Willie - 222 [<i>Alcohol en het Witte Huis</i> - 228]
George W. Bush:	Bush 43 - 229
Barack Obama:	No Drama Obama - 235 [<i>Affaires</i> - 240]
Donald J. Trump:	45 - 242
Joe Biden:	Dark Brandon - 250
	Slotbeschouwing - 256
	Geraadpleegde literatuur - 266
	Illustratieverantwoording - 268
	Personenregister - 269

Inleiding

Lang beschouwde Joe Biden zichzelf als de aangewezen persoon om, net als vier jaar eerder, de verkiezingsstrijd aan te gaan met Donald Trump. Sterker nog, hij zag zichzelf als de enige kanshebber om Trump te verslaan. Dat had hij immers al eens gedaan, en hij had de Democratische voorverkiezingen fluitend gewonnen. Nu was dat laatste niet zo moeilijk aangezien er geen serieuze tegenkandidaten waren – zoals gebruikelijk is als de zittende president door wil gaan. En voor Biden was het zonneklaar: hij ging, als bijna tweeëntachtigjarige, op voor een tweede termijn. Tot het voor hem rampzalig verlopen debat met Trump op 28 juni 2024. Was de fysieke achteruitgang van Biden al langere tijd zichtbaar, na dit debat werd ook openlijk getwijfeld aan zijn cognitieve geschiktheid. Het duurde nog zo'n drie weken tot Biden zwichtte voor de druk vanuit zijn partij en hij tandenknaarsend zijn gedwongen pensionering uiterlijk per 20 januari 2025 aankondigde. Door dit besluit komt er op zijn minst weer één gepensioneerde Amerikaanse president bij. Als Trump verliest van de nieuwe Democratische vaandeldrager Kamala Harris, zijn dat er zelfs twee.

De aanslag op Donald Trump op 13 juli 2024 onderstreepte nog maar eens dat het ambt van president van Amerika, na dat van paus en in sommige landen monarch – professies die in beginsel bedoeld zijn om tot de laatste ademtocht uit te oefenen –, het meest dodelijke beroep ter wereld is. Niet minder dan acht van de vijfenveertig presidenten stierven in het

President Reagan met de ex-presidenten Ford, Carter en Nixon, poserend voor hun reis naar de begrafenis van Sadat in 1981.

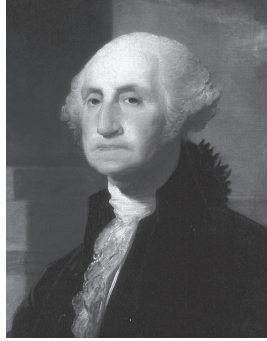
harnas, al dan niet door moordenaarshand – maar liefst een kleine achttien procent. Dat betekent niet per se dat zij postuum niet van betekenis waren, dat werden zij soms zelfs juist dóór hun dood, maar slechts dat zij geen actieve pensioentijd meer hadden. Voor alle presidenten die hun ambtstermijn overleefden gold en geldt dezelfde vraag: hoe vul ik mijn leven als gewoon burger in? Iedere normale sterveling moet al op zoek naar een zinvolle levensvulling na de pensionering, wanneer de routine van een betaalde baan en de werkomgeving, waarin vriendschappen zijn ontstaan, successen worden gevierd maar ook frustraties voorkomen, wegvallen. Die uitdaging is nog vele malen groter als dit een pensioen na het presidentschap betreft. Moderne presidenten staan vierentwintig uur per dag ‘aan’, dragen de verantwoordelijkheid voor een supermacht en worden ook nog eens gezien als de leider van de vrije wereld. Dat duurt tot klokslag twaalf uur op de dag van de inauguratie; na de eedaflegging van hun opvolger valt alle macht en verantwoordelijkheid in één klap weg. Wég is de machtspositie,

maar wég is ook de staf van een paar duizend man. En wat als het ook nog eens om een gedwongen vervroegde pensionering gaat – hoe ga je ermee om dat je niet meer genomineerd wordt door je partij, zoals vijf presidenten overkwam; of dat je bij de verkiezingen verslagen wordt en je een tweede termijn in rook ziet opgaan, wat elf anderen meemaakten? Hoe verwerk je dat je gedwongen wordt je terug te trekken terwijl je de nominatie al op zak hebt, zoals Biden is overkomen?

Zijn er grenzen aan de bezigheden die een voormalig president kan verrichten? Hoe voorziet hij in zijn levensonderhoud en dat van zijn gezin zonder dat hij het aanzien van het ambt schaadt? Dat laatste was vooral opportuun vóór 1958, toen er nog geen pensioenregeling voor presidenten bestond en zij als enige overheidsdienaren geen recht hadden op materiële ondersteuning. Alle ex-presidenten beantwoordden deze vragen op een eigen, verschillende wijze.

Alle vijftienveertig presidenten van de Verenigde Staten komen in *Weg uit het Witte Huis* in chronologische volgorde voorbij. Niet alleen hun ex-presidentiële carrière wordt beschreven en geduid, ook hun weg naar het presidentschap en de hoogte- en dieptepunten van hun tijd in het Witte Huis komen aan de orde. De portretten laten zien dat ze verschillende mensen waren, opererend in verschillende tijden, maar wel met vrijwel universele zorgen wat hun pensioen betreft: hoe houd ik het ex-presidentiële hoofd boven water op een wijze die een voormalig president waardig is? En vrijwel altijd is er ook de zorg om het presidentiële imago: kom ik wel goed in de geschiedenisboekjes terecht?

Nijmegen, 1 augustus 2024

George Washington Father of the Country

President van 1789 tot 1797, ex-president tot 1799

Hij was de eerste in alles. Zoals zijn goede vriend oud-generaal Henry Lee het verwoordde: 'First in war, first in peace, and first in the hearts of his countrymen'. Als eerste president van de jonge natie was hij ook de eerste ex-president. En zoals Washington in alles een standaard zette voor zijn opvolgers, deed hij dat ook als ex-president – hoe kort ook.

Als het aan Washington zelf had gelegen was er nooit sprake geweest van een ex-presidentschap. Niet omdat hij vast wilde houden aan de macht, maar juist omdat hij het presidentschap totaal niet ambieerde. Niet voor niets had hij na de overwinning in de Amerikaanse Revolutie in 1783, waarin hij opperbevelhebber van de troepen was, in een theatraal gebaar zijn zwaard overhandigd aan het Congres. De macht moest terug naar het burgerlijke gezag waarin hij voor zichzelf, op en top militair, geen rol zag. Hij keerde terug naar zijn geliefde plantage Mount Vernon om daar de rest van zijn leven te slijten – in zijn eigen optiek zat zijn publieke dienst er meer dan op. Maar, hoewel zijn plantage zwaar had geleden onder zijn afwezigheid (in de ruim acht jaar die de oorlog duurde was hij maar tien dagen op Mount Vernon geweest en zijn neef bleek niet de beste bedrijfsleider), de jonge Verenigde Staten hadden hem harder nodig.

Een van de laatste portretten van George Washington, uit 1795.
Washington, the Constable, door Gilbert Stuart.

Opererend onder de eerste grondwet, de *Articles of Confederation*, liep de samenwerking in de voormalige Britse koloniën niet van een leien dakje. Vooral het gemis aan een uitvoerende macht liet zich gevoelen. Om de omissies in de *Articles* te herstellen werd in 1787 een Constitutionele Conventie uitgeroepen, en George Washington werd teruggeroepen van Mount Vernon om een van de afgevaardigden te worden. Daar werd hij unaniem gekozen tot voorzitter – hij was per slot van rekening de enige echt nationale figuur, als voormalig opperbevelhebber van de troepen.

Was het in eerste instantie de bedoeling de ‘oude’ grondwet te repareren, het resultaat van de conventie was een geheel nieuwe grondwet. De *Framers*, zoals de schrijvers van de nieuwe grondwet werden genoemd, namen afscheid van het losse verband van een confederatie ten faveure van een federatie, waarin de federale overheid verregaande bevoegdheden kreeg. Dat ging niet zonder slag of stoot. Voor- en tegenstanders van een sterke federale overheid vlogen elkaar veelvuldig in de haren en het was aan Washington – zelf voorstander van een krachtiger centrale overheid – om de gemoederen te bedaren. Dat deed hij zo voortreffelijk (voornamelijk door zijn aanwezigheid en door zo min mogelijk zelf het woord te voeren) dat er geen twijfel over was wie de in de nieuwe grondwet geïntroduceerde positie van president moest gaan bekleden: George Washington zelf. Voor de tweede keer zag hij zijn kans om zich terug te trekken aan zich voorbijgaan en werd hij in plaats daarvan in 1788 door een unaniem kiescollege gekozen tot eerste president van de Verenigde Staten.

Vier jaar later lukte het weer niet om afscheid te nemen van de publieke dienst. De strijd om de grondwet had geresulteerd in de opkomst van twee partijen, de Federalisten onder Alexander Hamilton en de Anti-federalisten, later Democratisch-Republikeinen onder Thomas Jefferson, die beide een ander politiek zwaartepunt voorstonden: een sterke centrale overheid versus sterke staten. In dat krachtenveld zag Washington zich gedwongen om er een tweede termijn aan vast te knopen – terwijl hij zijn afscheidsspeech al klaar had liggen.

Washington als president

Als eerste president was vrijwel elke daad van Washington van groot belang voor de inrichting en het bestuur van het land. De manier waarop hij adviezen inwon bij zijn kabinetsleden en hen betrok bij zijn beleid bijvoorbeeld, ging ver uit boven wat de grondwet vereiste – maar zou nooit ter discussie komen. Dat gold niet voor de Nationale Bank, noodzakelijk voor de financiële positie van de vs, die zwaar te lijden had gehad onder de onafhankelijkheidsstrijd. Die bank zou nog decennialang een splijtzwam zijn tussen Federalisten en Democratisch-Republikeinen.

In 1794 reed Washington aan het hoofd van een troepenmacht richting Pennsylvania om de *Whiskey Rebellion* neer te slaan, een opstand van destillerende boeren die weigerden de ingestelde accijns te betalen. Het was de enige keer in de geschiedenis van de Verenigde Staten dat een president aan het hoofd van de troepen ten strijde trok – al staakten de opstandelingen hun acties toen het aanzienlijke leger hun kant op trok.

Washingtons tweede termijn, die hij andermaal met tegenzin was begonnen (zijn neef, die in zijn afwezigheid voor Mount Vernon zorgde, was zwaar ziek en Washingtons vrouw Martha vond het ook wel eens tijd dat hij thuiskwam), stond voornamelijk in het teken van buitenlands beleid. Tussen Frankrijk en Engeland was opnieuw een oorlog uitgebroken, en Washington meende dat het het beste was als de Verenigde Staten zich daarbuiten zouden houden. Hij vaardigde dan ook de *Neutrality Proclamation* uit, die langdurig de basis zou zijn voor de wijze waarop de vs naar internationale ontwikkelingen keek. Met een afscheidsboodschap waarin hij zeer vooruitziend waarschuwde voor de verscherping van tegenstellingen die de opkomst van de twee politieke partijen van zijn oude secondanten Hamilton en Jefferson zou veroorzaken, kon hij dan eindelijk zijn werk in dienst van de republiek neerleggen.

Pensioen: eindelijk terug naar Mount Vernon

Veertien jaar later dan hij eigenlijk wilde kon Washington zich dan eindelijk definitief terugtrekken op Mount Vernon en de deur van de presidentiële woning achter zich sluiten. Dat was overigens niet de deur van het Witte Huis. De bouw daarvan

werd pas gestart ten tijde van Washingtons presidentschap, en het zou pas klaar zijn in 1800. Washington resideerde achtereenvolgens in New York (1789-1790) en Philadelphia (1790-1797), hoofdsteden van de Verenigde Staten voordat Washington DC uit een moeras werd opgetrokken.

Ook met zijn terugtreden schiep Washington min of meer gewoonterecht – zijn opvolgers zouden nog anderhalve eeuw lang, als ze tenminste herkozen werden, na twee termijnen het ambt neerleggen. Dat is niet gespeend van enige ironie, omdat Washington zelf geen voorstander was van een beperking van het aantal termijnen. Het was zaak om de beste man tot president te maken, meende hij, en dat mocht deze blijven doen zolang deze de verkiezingen won.

Op 4 maart 1797 om 12 uur 's middags legde John Adams de eed als nieuwe president af, in het bijzijn van George Washington. Daarmee was de eerste vreedzame machtsoverdracht in de Verenigde Staten een feit en was Washington weer ambteloos burger. Vijf dagen later ving de ex-president de ongeveer tweehonderdvijftig kilometer lange tocht van Philadelphia naar Mount Vernon aan, die hem maar liefst zes dagen zou kosten. Niet vanwege de lange afstand of de slechte wegen, maar omdat hij veelvuldig moest stoppen op zijn route om toegejuicht te worden door dankbare landgenoten, die de Amerikaanse held niet ongezien voorbij lieten gaan. Zeer tegen de zin van de ex-president in, die niet stond te springen om zo'n feestelijke terugtocht.

Washington trof zijn landgoed in deplorabele staat aan. Het hoofdgebouw stond deels op instorten en de landerijen waren verwaarloosd. Washington nam voortvarend de leiding om zijn landhuis en zijn bedrijf op orde te krijgen, klagend dat er geen kamer in zijn herenhuis was 'zonder de muziek van hamers of de onwelriekende geur van verf'. En dat huis moest wel opgeknapt worden, want er ging nauwelijks een dag voorbij of er was bezoek. Iedereen moest in stijl ontvangen worden. Een deel kwam om zijn respect te betuigen, een groot deel zeker ook om zijn nieuwsgierigheid naar Washington, de eerste Amerikaanse *celebrity*, te bevredigen. Aangezien die gasten ook allemaal gefêteerd moesten worden op een niveau dat een ex-president waardig was, trok dat een flinke wissel op zijn financiën. Deze stonden er toch al niet goed voor, omdat een president als

enige overheidsfunctionaris geen pensioen kreeg en Mount Vernon nauwelijks wat opbracht, maar het opknappen wel een enorm bedrag kostte. En hoewel Washington nog altijd tot de rijkste presidenten ooit behoort, zat hij doorgaans, zeker na zijn presidentschap, krap bij kas. Zijn rijkdom zat vooral in zijn bezittingen, in zijn land en in zijn tot slaaf gemaakten, die hij moeilijk te gelde kon maken.

Hij had de macht dan weliswaar overgedragen, zijn interesse in staatszaken was niet in Philadelphia achtergebleven. Daar had Washington, hoewel hij zich nu presenteerde als een soort van gepensioneerd landadel, het karakter niet voor. Zijn oude kabinetsleden hielden hem regelmatig op de hoogte van het politieke leven, al helemaal toen er een oorlog dreigde met Frankrijk. Deze ‘Quasi-oorlog’, die voornamelijk bestond uit het plunderen door de Fransen van Amerikaanse handelsschepen, zou zomaar tot een gewapend conflict op Amerikaanse bodem kunnen leiden. De zesenzestigjarige Washington liet aan zijn opvolger doorschemeren dat hij wel bereid zou zijn in dat geval de troepen te leiden. En zo geschiedde. Op 13 juli 1798 werd Washington voor de tweede keer benoemd tot hoogste militair van de Amerikanen, nu met de rang van luitenant-generaal. Zijn unieke benoeming – buiten hem zou geen enkele oud-president ooit bevelhebber van het leger worden – werd thuisbezorgd door minister van Oorlog James McHenry, die nog door Washington op die post was benoemd en loyaler was aan hem dan aan president Adams. Dat bleek wel uit de brief die hij meebracht van Washingtons vertrouweling Alexander Hamilton, die hem schreef dat de generaal zijn eigen plan moest trekken en zich niet al te veel aan Adams, de grondwettelijke *commander in chief*, gelegen moest laten liggen: ‘Het oordeel van de president zou geen overweging moeten zijn.’ In november 1798 arriveerde Washington, te paard, in vol militair ornaat en vergezeld door een detachement cavalerie, in de hoofdstad Philadelphia, klaar om een leger op te bouwen dat een inval van de Fransen kon weerstaan. Hij was terug in zijn meest geliefde rol: die van generaal.

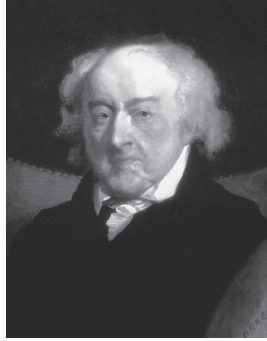
Enmaal terug in de hoofdstad ging hij inderdaad zijn eigen gang. Geheel tegen de grondwet in dwong hij – gebruikmakend van zijn ongeëvenaarde prestige en zelfs dreigend met

aftreden – af dat niet de president, maar hijzelf de militaire top mocht uitzoeken. Hamilton, aanstichter van deze actie, werd zijn tweede man. Het was een vernedering voor Adams, die nooit uit de schaduw van zijn voorganger kon stappen – waarover in het volgende hoofdstuk meer. Gelukkig kwam het niet tot een echte oorlog (vandaar de naam ‘Quasi-oorlog’) en in 1800 was de dreiging voorbij door de diplomatieke oplossingen van Adams. Overigens weigerde Adams Washington te benoemen in de rang van General of the Armies, die door het Congres was ingesteld om Washington nog meer status te geven. Adams vreesde (niet ten onrechte, gezien Washingtons eigengereide opstelling) dat zo’n rang afbreuk zou doen aan zijn eigen grondwettelijke positie van *commander in chief*. Ondertussen was Washington, nog steeds officieel militair bevelhebber, weer teruggekeerd naar Mount Vernon, van waaruit hij de troepenopbouw leidde en waar hij het herenboerenleven weer oppikte. Tot hij op 13 december 1799 wakker werd met een keelontsteking, opgelopen een dag eerder toen hij meer dan vijf uur door sneeuw en hagel te paard zijn landgoed had geïnspiceerd. Het weerhield hem niet om weer een dag in deze omstandigheden buiten te werken – wat hij een dag later moest bekopen. Op 14 december bleef de oude generaal ziek in bed, nauwelijks in staat tot ademen of praten. De opgeroepen dokters gaven hem de standaardbehandeling van de tijd: een aderlating, die enkel tot gevolg had dat Washington in rap tempo verder verzwakte. Nog diezelfde dag, tegen middernacht, overleed hij. Hij werd in besloten kring begraven, maar een paar dagen na zijn dood was er in Philadelphia een grote officiële herdenkingsceremonie. Ook werd besloten dat presidenten in de toekomst een staatsbegrafenis zouden krijgen.

George Washington: de halfgod

Na zijn overlijden ging er een schokgolf door de natie: de *Father of the Country* was niet meer! De jonge natie had echter een symbool nodig, en dat symbool werd George Washington. Bij leven werd hij al zo’n beetje aanbeden, na zijn dood werd hij een echte halfgod en hoofdrolspeler in wat Amerikaanse sociologen wel *the American public religion* noemen, waarin de vs het beloofde land is, de constitutie de bijbel en de Founding

Fathers heiligen. Zijn verjaardag was bij leven al een nationale feestdag, maar werd dat na zijn dood nog meer en is nog steeds een vrije dag voor Amerikanen, al wordt deze nu President's Day genoemd – en valt deze, omdat hij wordt gevierd op de derde dinsdag in februari, zelden op Washingtons geboortedag. Zijn beeltenis verscheen op munten, gravures en andere memorabilia en er werden standbeelden van hem opgericht. Mount Vernon, waar Washington werd begraven, werd een bedevaartsoord. De in aanbouw zijnde hoofdstad, gepland als Federal City, werd omgedoopt tot Washington DC, en vind maar eens een stad zonder Washington Avenue. Er is een staat naar hem genoemd, eenendertig van de vijftig staten hebben een Washington County en er zijn negentig plaatsen met die naam – de hoofdstad niet meegerekend. Direct na zijn dood werd besloten tot de bouw van het Washington Monument, waarvan de bouwstart nog wel ruim vijftig jaar op zich zou laten wachten omdat de ondertussen aan de macht gekomen Jefferson Republicans weinig voelden voor de verering van hun politieke tegenstander. Het monument voor de eerste president is het hoogste punt in Washington DC, waarbij plaatselijke regelgeving tot in de eeuwigheid verbiedt om hoger te bouwen dan deze pilaar. Natuurlijk is hij de eerste uitgehakte president op Mount Rushmore. En hij werd de standaard waarmee elke president werd en wordt vergeleken, een standaard waarbij maar weinigen van zijn opvolgers in de perceptie van de Amerikanen zelfs maar in de buurt komen. Niet voor niets staat hij in ieder onderzoek in de top drie van beste presidenten ooit – meestal ongenaakbaar op de eerste plaats.

John Adams

Father of American Independence

President van 1797 tot 1801, ex-president tot 1826

Och, die arme John Adams. Na acht jaar als vicepresident (in zijn eigen woorden: ‘het meest onbeduidende ambt ooit door de mens bedacht’) in de schaduw van George Washington te hebben gestaan, kon hij al na vier jaar presidentschap zijn biezen pakken. Hij kreeg de twijfelachtige eer de eerste president te zijn die zijn herverkiezing verloor, een verlies dat hij niet erg sportief opnam. Hij verloor na een bittere verkiezingsstrijd van zijn voormalige vriend en mede-Founding Father Thomas Jefferson, die ondertussen zijn politieke rivaal was geworden. Adams was al ruim voor zijn presidentschap bang om op de schroot hoop van de geschiedenis terecht te komen. Zo verzuchtte hij in 1790 in een brief aan Benjamin Rush: ‘De geschiedenis van onze revolutie zal een voortdurende leugen zijn (...). De essentie van het geheel zal zijn dat Dr. Franklin met zijn elektrische staaf op de aarde sloeg en generaal Washington eruit voortbracht. Dat Franklin hem elektrificeerde met zijn staaf – en dat deze twee vanaf dat moment alle beleidsonderhandelingen, wetgeving en oorlogsvoering voerden.’ Voor Adams was hierin, zo vreesde hij, geen rol weggelegd.

Zijn grootste fout als president was dat hij het kabinet van Washington ongewijzigd overnam. Een mooi en loyaal gebaar wellicht, maar die loyaliteit werd niet geretourneerd: het ka-

Het laatste portret van John Adams, geschilderd door Gilbert Stuart in 1823, drie jaar voor Adams’ dood.

binet was trouw aan zijn voorganger Washington, niet aan de nieuwe president. En hij had de pech dat in het toenmalige kiessysteem de winnaar van de verkiezingen president werd, en de nummer twee vicepresident. Federalist Adams won nipt van Jefferson, de leider van de Democratisch-Republikeinse Partij, waarmee hij dus opgezadeld zat met een vicepresident van de tegenpartij. Een onwerkbaar situatie, die op korte termijn werd opgelost door een vrijwel volledige afwezigheid van Jefferson in de hoofdstad, en op langere termijn door een amendement op de grondwet.

Adams' presidentschap stond grotendeels in het teken van één kwestie: de oorlogsdreiging met Frankrijk, de *Quasi War*. In tegenstelling tot Washington en Hamilton, die een sterk landleger wilden, prefereerde Adams een sterke marine, want de schermutselingen vonden vooral op zee plaats. En hij deed er alles aan om een oorlog te voorkomen. Adams koos voor diplomatie en stuurde een vredesmissie naar Parijs, maar het viel niet mee om toegang tot de Franse machthebbers te krijgen. Het leverde de xyz-affaire op, naar drie anonieme Franse ambtenaren die een enorm bedrag aan smeergeld vroegen om de minister te mogen spreken. Nadat dit bekend was geworden, sloeg de stemming in de vs om, in het nadeel van het door Adams' politieke tegenstanders gesteunde Frankrijk.

Daarmee was de rust echter niet weergekeerd. De Federalisten, de partij van Adams, beschuldigden de Fransen van het stoken van onrust op het Amerikaanse continent en namen een serie wetten aan om die onrust te beteugelen. Deze *Alien and Sedition Acts* waren gericht op beperking van immigratie (vooral vanuit het gewantrouwde Frankrijk) en stelden het publiceren van 'valse, schandalige en kwaadaardige geschriften' gericht tegen de overheid en overheidsdienaren strafbaar – censuur dus. Dat laatste zou Adams in het land van de ongebreidelde persvrijheid duur komen te staan. Aanhangers van oppositieleider Thomas Jefferson werden opgepakt en veroordeeld tot celstraffen, onder wie zelfs een Congreslid. Het was precies wat de Democratisch-Republikeinen nodig hadden. De vervolging verenigde hen en beschadigde het aanzien van de Federalisten, en dus van Adams. Tel daar de explosieve verstandhouding met een groot deel van zijn eigen partij bij op, en je krijgt een *recipe*

for disaster. In een open brief kort voor de verkiezingen beschuldigde Hamilton, officieus partijleider van Adams' Federalisten, zijn eigen president van het hebben van 'grote intrinsieke karaktergebreken', gecombineerd met 'excentrieke neigingen', 'walgelijk egoïsme' en een 'onbeheersbaar humeur' – niet de beste aanbeveling vanuit je eigen partij. Adams' herverkiezing liep dan ook uit op een fiasco.

Pensioen: vechten voor eerherstel

Op 4 maart 1801 vertrok John Adams als eerste president uit het Witte Huis, waar hij een jaar eerder met zijn vrouw Abigail was ingetrokken. Dat huis was overigens nog lang niet af, maar werd als voldoende bewoonbaar gezien. Ook was het niet het Witte Huis zoals we dat nu kennen. Het was niet wit – die kleur kreeg het pas later –, was veel kleiner dan nu en werd doorgaans de *Executive Mansion* of *President's House* genoemd. Het was overigens nog maar nét 4 maart toen Adams vertrok. Om vier uur 's nachts verliet Adams Washington DC en hij woonde dus de inauguratie van zijn rivaal Jefferson, om twaalf uur die dag, niet bij. Zijn afwezigheid werd gevoeld – was hij er wél bij geweest, dan was het een krachtig signaal geweest dat een vreedzame machtsoverdracht aan een politieke tegenstander, een uniek moment in misschien wel de wereldgeschiedenis, bij de politieke mores van de republiek hoorde. Historici en biografen hebben zich gebogen over deze middernachtelijke vlucht vanuit de hoofdstad. Volgens sommigen dacht Adams dat hij niet welkom was bij de inauguratie van zijn opvolger, juist omdat die van een andere partij was. Anderen wijzen erop dat de postkoets nu eenmaal vroeg vertrok, maar geven geen verklaring waarom Adams niet een dagje later de koets nam. In ieder geval past het volledig bij de gemoedstoestand van Adams, die, vanaf het moment van de verloren verkiezingen, het verblijf in Washington als pijnlijk ervoer.

Adams had er, net als zijn vrouw, graag nog een termijn aan vastgeknoopt. Hij was verbitterd door zijn verlies en voelde zich nutteloos – voor het eerst in zijn leven had hij geen publieke functie te vervullen. Terug op zijn, vergeleken met Mount Vernon bescheiden maar toch zeer riante, boerderij *Peacefield* in Quincy, Massachusetts (een bezoekende Fransman omschreef